

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ТОВАРНОЇ РИБИ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Н.О. Марценюк

Інститут рибного господарства УААН, м. Київ

Проведено економічну оцінку ефективності вирощування товарної риби за різних циклів у фермерських господарствах Львівської області.

Фермерські рибні господарства (ФГ) Львівщини розвиваються в умовах значної конкуренції з великими рибними господарствами — ВАТ Львівським рибокомбінатом, Науково-дослідним рибним господарством Львівського відділення Інституту рибного господарства УААН, Львівською рибомеліоративною станцією.

Вирощуваний вищезгаданими господарствами товарний короп, в основному, має лускатий покрив, а маса його становить 0,5–1 кг [1].

У західному регіоні України підвищений попит на малолускатого коропа масою понад 1 кг. Тому щоб мати конкурентоспроможну продукцію на ринку, ФГ повинні спрямовувати свою діяльність передусім на споживачів [2].

ФГ “Короп” та “Аква” розміщені у Львівській області, для досягнення певного рівня виробництва тривалий час застосовували трилітній цикл вирощування товарної риби. Причому, господарство “Короп” займалось вирощуванням малолускатих коропів, а господарство “Аква” — лускатих. Ураховуючи, що малолускатий короп, маючи однакову масу з лускатим, на ринку риби та рибопродуктів має вищу конкурентоспроможність, тому, відповідно, і підвищений попит. ФГ “Аква” з 2004 р. перейшло на вирощування малолускатих коропів за трилітнього циклу.

Технологія потребує невелику густоту посадки при вирощуванні товарної риби, підгодівлю коропа штучними кормами, внесення в стави мінеральних та органічних добрив.

Прісноводна вирощена риба стала компонентом харчування багатьох споживачів, причому якість м'яса та сенсорні

відчуття — два найважливіші критерії якості, які відіграють вагомую роль у конкурентоспроможності рибопродукції.

Рибопродуктивність є основним показником, що характеризує ефективність роботи фермерського рибного господарства і відображає стан технології, культуру виробництва, рівень управління впливає майже на всі економічні показники роботи рибницького господарства [3–7].

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження проводили протягом 2000–2005 рр. у ФГ “Короп” та “Аква” Львівської області. Матеріалом для досліджень були цьоголітки, дволітки та товарна риба. Для вивчення економічної ефективності технологій вирощування риби в малих водоймах використовували методики, запропоновані А.І. Бужинським [8] та “ВНИИПРХ” [9].

Всі отримані в процесі досліджень дані статистично обробляли за стандартними методиками [10–12] на комп'ютері за програмою Microsoft Excel–2000 та Statistica 6.0. [10, 11].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Починаючи з 2003 р. ФГ “Короп” перейшло з трилітнього циклу вирощування риби на дволітній. Щоб отримати за дволітнього циклу маси коропа 1 кг, потрібно забезпечити зариблення одnorічками масою 100 г, а це можливе при розрідженій посадці личинок, удобренні ставів та підгодівлі штучними рибними кормами з вмістом протеїну 20% і більше (рисунок) [2].

Дані, подані на рисунку, свідчать, що ФГ “Короп” має вищу рибопродуктивність

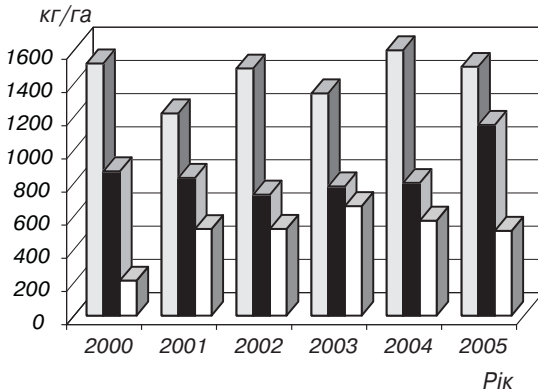

Рис. 1. Порівняльна характеристика рибопро-дуктивності вирощувальних ставів Львівської області: □ — ФГ "Короп"; ■ — ФГ "Аква"; □ — Львівський рибокомбінат

і ефективність використання водних ресурсів. У 2000–2005 рр. у ФГ "Короп" рибопродуктивність була в межах 1220–1600 кг/га, що в 1,4–1,7 раза вище, ніж у ФГ "Аква", де рибопродуктивність становила в даний період 730–1150 кг/га. Попри невеликі площі дослідних господарств, вони мають вищу рибопродуктивність порівняно з Львівським рибокомбінатом у 2,4–5,8 раза.

Висока якість та широкий асортимент товарної рибної продукції задовольняє потреби споживачів і є вихідним чинником, що забезпечує конкурентоспроможність та прибутковість підприємств протягом тривалого періоду [13–14]. Вона визначається обсягами продажу і контролюється постійним дослідженням ринку. Такі стадії, як вихід на ринок, зростання, зрілість, насичення і падіння, дають змогу передбачити зміни у смаках споживачів, канали розподілу. Як індикатори, що відображають стадію виробничого циклу, використовують показники обсягів реалізації продукції й отриманий прибуток [13–14].

Більшість рибної продукції, яку вирощують у регіоні, має високу якість, повністю забезпечує місцеві ринки і може конкурувати на інших ринках, зокрема у великих містах. Загостренню конкурентної боротьби на ринку рибних продуктів сприяє збільшення обсягів вирощування риби у ФГ "Короп" та "Аква", створення цехів з її переробки, коливання цін на рибу залежно від пори року [15–16].

Ринок, на якому ФГ "Короп" реалізує свою продукцію, складається із покупців, які відрізняються один від одного вимогами до якості, товарному вигляду риби та рибопродуктів. Нездатними бувають потреби різних покупців, ресурси, споживацьке ставлення та звички. Будь-яка з приведених характеристик ринку може бути використана в якості основи для його коригування.

Однак далеко не всі господарства в умовах недостатнього фінансування можуть впроваджувати нові прогресивні розробки. Разом з тим, окремі господарства працюють з певним прибутком, застосовуючи комплекс інтенсифікаційних заходів за різних технологій ведення рибництва.

У результаті проведених досліджень встановлено, що вирощена товарна риба за новою технологією ФГ "Короп," має масу 1,0–1,2 кг та високу поживну цінність і якість, що дає можливість її реалізовувати протягом всього року, поповнювати грошові надходження господарства і максимально зменшити відходи риби.

У сучасних економічних умовах якість рибної продукції стала визначальним фактором для успішної її реалізації. Технологія вирощування риби за дволітнім циклом забезпечує стабільний розвиток ФГ "Короп" та підтверджує його конкурентоспроможність серед інших рибних господарств Львівської області [2].

Відомо, що основою високих результатів діяльності рибних господарств є рівень використання об'єкта вирощування, який максимально пристосований до місцевих екологічних умов та технології ведення рибництва [17, 18]. В даному випадку рівень інтенсифікаційних заходів у порівнюваних господарствах приблизно однаковий і не впливає на різницю у рибопродуктивності ставів.

Зрозуміло, що відмінність у рибопродуктивності ставів обох господарств зумовлена не тільки біологічними особливостями вирощуваної риби і особливостями технологій. Можливий вплив факторів, що визначають природну рибопродуктивність ставів: характер ґрунтів, глибина ставів і ступінь їх заростання, особливості водопостачання та інше.

Таблиця 1. Структура витрат на вирощування 1 т риби (2000–2005 рр.)

Показник	Одиниця виміру	ФГ "Аква"			ФГ "Корол"			Дволітній цикл	
		Трилітній цикл		товарна риба	Трилітній цикл		товарна риба	цьоголітки	товарна риба
		цьоголітки	дволітки	дволітки	цьоголітки	дволітки			
Оплата праці та відрахування на соціальні заходи	грн	152,5	393,2	662,1	140,9	508,4	1000,7	260,8	821,8
	%	3,23	7,77	9,98	3,05	12,13	17,34	9,88	20,05
Матеріальні затрати:	грн	5429,9	4605,6	4006,6	4372,6	3302,3	3301,8	2241,5	3025,3
	%	96,30	91,05	60,38	94,78	78,76	57,2	84,95	73,80
посадковий матеріал	грн	219,9	2164,2	855,8	56,1	579,8	967,3	13,1	289,4
	%	3,90	42,78	12,90	1,12	13,83	16,75	0,50	7,06
корми	грн	4733,4	2099,7	2355,8	4200,0	2558,8	1752,8	2132,2	2588,6
	%	83,95	41,51	35,50	91,04	61,03	30,4	80,81	63,14
мінеральні добрива	грн	286,4	84,1	84,9	116,6	83,6	146,93	17,6	75,2
	%	5,08	1,66	1,28	2,53	1,99	2,5	0,67	1,84
пмм	грн	145,9	193,5	366,8	0	13,4	178,2	78,7	29,1
	%	2,59	3,83	5,53	0	0,32	3,09	2,98	0,71
електроенергія	грн	44,2	7,7	3,0	0	0	2,6	0	0
	%	0,78	0,09	0,05	0	0	0,04	0	0
запчастини	грн	0	27,8	176,7	0	45,4	134,3	0	42,9
	%	0	0,5	2,7	0	1,1	2,33	0	1,05
інші матеріальні витрати	грн	0	31,5	163,4	0	21,3	119,4	0	0
	%	0	0,62	2,46	0	0,51	2,07	0	0
Амортизація	грн	26,1	7,0	57,7	0	12,3	19,0	43,6	16,8
	%	0,46	0,14	0,87	0	0,29	0,33	1,65	0,41
Інші витрати	грн	0	52,7	1909,6	100,0	369,7	1452,4	92,6	235,7
	%	0	1,04	28,78	2,17	8,82	25,15	3,51	5,75
Всього	грн	5638,5	5058,6	6636,0	4613,5	4192,7	5773,9	2638,6	4099,6
	%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Аналіз результатів рибогосподарської діяльності дає змогу стверджувати, що вищі показники рибопродуктивності у господарстві “Короп” значною мірою забезпечують саме високі продуктивні якості малолускатих коропів помісного походження, яких отримують від плідників культурних порід коропа, що пройшли селекцію за показниками продуктивності.

Порівнюючи витрати на вирощування 1 т риби за різних циклів, можна зробити висновок, що на вирощування цьоголіток за дволітнього циклу було у 1,7–2,1 раза менше витрат порівняно з трилітнім циклом вирощування у ФГ “Короп” та ФГ “Аква”. Що стосується витрат на вирощування 1 т товарної риби, то на вирощування її за дволітнього циклу було витрачено на 513,9 грн та 959 грн менше, ніж за трилітнього циклу у ФГ “Короп” та “Аква” (див. табл. 1).

Висока економічна ефективність технологій вирощування товарної риби за дволітнього та трилітнього циклу у фермерському господарстві “Короп” досягнута за рахунок чіткого дотримання технологічних вимог, організації праці спрямованої на одержання риби з високими споживчими якостями [17–18].

Аналізуючи дані табл. 1, відмітимо, що найбільше витрат на вирощування 1 т риби у ФГ “Аква” припадає на корми — 35,5–83,9%. На вирощування цьоголіток витрати у 2,0–2,2 раза вищі порівняно із витратами на вирощування дволіток та триліток. Понад 42% становили витрати на посадковий матеріал у дволіток. На даний показник вплинуло те, що госпо-

дарству було необхідно докупляти однорічок для посадки.

Щодо ФГ “Короп”, то тут також спостерігається така сама тенденція щодо затрат на корми, як і в ФГ “Аква”. Найбільше витрат на корми припадає на вирощування цьоголіток — 91%, що у 1,6 та 2,4 раза вище, ніж при вирощуванні дволіток та товарної риби за трилітнього циклу. Така ситуація притаманна і дволітньому циклу вирощування. Витрати на корми при вирощуванні цьоголіток на 17,7% вищі, ніж на товарну рибу.

Основним показником, що характеризує ефективність роботи ФГ “Аква” та “Короп” є рибопродуктивність. Протягом усього періоду досліджень цей показник становив (табл. 2) за трилітнього циклу в ФГ “Аква” — 857,2 кг/га, ФГ “Короп” — 1430,2; за дволітнього — 1000 кг/га.

Результати аналізу даних табл. 2 свідчать, що за досліджений період найвищий економічний ефект було отримано при вирощуванні 1 т товарної риби за дволітнього циклу, коли прибуток становив 3541,8 грн. Додатковий прибуток на 1 т товарної риби порівняно з трилітнім циклом у ФГ “Аква” був +2427,9 грн, а у ФГ “Короп” — +1023,7 грн. Рентабельність 1 т товарної риби, вирощеної за дволітнього циклу, становила 86,4%, що значно перевищує показники трилітнього циклу вирощування 1 т товарної риби у ФГ “Аква” та у ФГ “Короп”.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дають можливість дійти висновку, що вирощування

Таблиця 2. Економічна ефективність вирощування 1 т товарної риби за різних циклів (2001–2005 рр.)

Показник	ФГ “Аква”	ФГ “Короп”	
	трилітній цикл	трилітній цикл	дволітній цикл
Рибопродуктивність, кг/га	857,2	1430,2	1000,0
Собівартість 1 т товарної риби, грн	6707,2	5765,2	4099,6
Виручка* від реалізації 1 т товарної риби, грн	7821,1	8283,3	7641,4
Прибуток на 1 т товарної риби, грн	1113,9	2518,1	3541,8
Рентабельність 1 т товарної риби, %	16,6%	43,7%	86,4%

* Порівняльна ціна — 8 грн.

товарної риби у невеликих фермерських господарствах за умови впровадження сучасних технологій є рентабельним і допомагає ефективно використовувати ставовий фонд.

Результати досліджень свідчать, що найбільша економічна ефективність вирощування товарної риби досягається за дволітнього циклу вирощування товарної риби.

Так, за дволітнього циклу вирощування за 1 т товарної риби господарства одержують 3541,8 грн прибутку з рентабельністю 86,4%, а за трилітнього циклу відповідно 1113,9–2518,1 грн з рентабельністю 16,6–43,7%. Наведені дані дають можливість стверджувати, що товарна риба, вирощена за цих технологій, користується попитом та є конкурентоспроможною на ринку рибних продуктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тучапський Я.В., Ковальчук О.М., Горай Н.О., Стрілецький О.І. Технологія вирощування коропів різного генетичного походження за трилітнього обігу у фермерських господарствах Львівської області // Рибне господарство. — К., 2003. — Вип. 62. — С. 39–42.
2. Горай Н.О. Ефективність вирощування риби за трилітнього циклу у малих водоймах // Рибне господарство. — К., 2004. — Вип. 63. — С. 45–48.
3. Керашев А.М. Повышение эффективности прудового рыбоводства. — М.: Пищевая пром-ть, 1978. — 176 с.
4. Мурин В.А. Вопросы экономики и организации рыбного хозяйства. — К., 1960. — 187 с.
5. Гринжевський М.В., Омельчук Ю.А., Бурак І.В., Горай Н.О. Вплив деяких факторів на підвищення ефективності вирощування товарної риби // Таврійський науковий вісник. — Х., 2002. — Вип. 22. — С. 251–256.
6. Гринжевський Н.В., Борбат Н.А., Сергеев Н.Н. К вопросу об экономической эффективности комплексного использования сельскохозяйственных водоемов // Рыбное хозяйство. — К.: Урожай, 1993. — Вип. 47. — С. 10–13.
7. Ціни, витрати, прибутки агровиробництва та інфраструктура продовольчих ринків / За ред. О.М. Шпичака, П.Т. Саблука. — К.: ІАЕ УААН, 2000.
8. Методика економічного аналізу діяльності промислового підприємства (об'єднання) / Под ред. А.И. Бужинского, А.Д. Шеремета. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 1988. — 295 с.
9. Методика определения экономического эффекта использования селекционных достижений для производства товарной рыбы и посадочного материала. — М.: ВНИИПРХ, 1991. — 13 с.
10. Минцер О.П., Угаров Б.Н., Власов В.В. Методы обработки медицинской информации. — К.: Вища школа, 1991. — 271 с.
11. Боровиков В. STATISTICA. Искусство анализа данных на компьютере: Для профессионалов. 2-е изд. — СПб.: Питер, 2003. — 688 с.
12. Соколов А.В. Рыбопромышленная статистика: Учеб. для вузов. — М.; Л.: Пищепромиздат. — 1935. — 146 с.
13. Портер М.Э. Стратегия конкуренции / Пер. с англ. А. Олийник, Р. Скильский. — К.: Основы, 1998. — 390 с.
14. Портер М.Э. Конкуренция. Специальное издание. — С.-Пб. — М.; К.: Издательский дом “Вильямс,” 2002. — 495 с.
15. Концепція ціноутворення на продукцію АПК у перехідний період до ринкової економіки. — К.: ІАЕ УААН, 1999. — 29 с.
16. Стасишен М.С. Шляхи підвищення ефективності розвитку рибного господарства в Україні: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. — К., 1993. — 27 с.
17. Горай Н.О. Фермерське рибне господарство України // Таврійський наук. вісник. — Херсон, 2003. — Вип. 29. — С. 51–54.
18. Міжнародна Internet-конференція. Третя міжнародна конференція “Менеджмент-консалтинг: інструменти та технології підвищення ефективності роботи підприємства” Management.com.ua.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫРАЩИВАНИЯ ТОВАРНОЙ РЫБЫ В ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Н.А. Марценюк

Проведено економічну оцінку ефективності вирощування товарної риби при різних циклах у фермерських господарствах Львівської області.

**ECONOMIC OF EFFICIENCY OF COMMODITY FISH REARING
IN FARMS OF LVOV'S REGION**

N. Martseniuk

It has been done economic evaluation of efficiency of commodity fish rearing using different cycles in farms of Lvov's region.

УДК 639.371.2 (476)

**ПЕРВООЧЕРЕДНЫЕ ЗАДАЧИ РАЗВИТИЯ
ОСЕТРОВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ**

В.В. Кончиц

РУП "Институт рыбного хозяйства" РУП "Научно-практический центр
НАН Беларуси по животноводству", Беларусь, г. Минск

Приведены первые результаты разведения осетровых рыб в Республике Беларусь. Поставлен комплекс задач по дальнейшему развитию этого направления рыбоводства.

Осетроводство в Республике Беларусь находится на начальной стадии развития. Первые шаги в этом направлении были сделаны в конце 90-х годов XX века, когда в государственное рыбоводное хозяйство "Полесье" Брестской области, а от него и в другие хозяйства была завезена молодь стерляди из Конаковского завода товарного осетроводства.

В дальнейшем выращивание осетровых рыб проводили как государственные, так и частные предприятия. Первое в республике частное товарное индустриальное хозяйство появилось в Дзержинском районе Минской области в 2001 г. Через год в Минске фирмой "ТМ" был организован аналогичный цех меньшей мощности.

На государственном уровне первый интерес к развитию осетроводства проявила Государственная инспекция по охране животного и растительного мира Республики Беларусь в связи с практическим исчезновением в реках единственного аборигенного вида осетровых рыб — стерляди.

В XIX веке стерлядь водилась во многих крупных реках республики и имела промышленное значение. В настоящее время её единичные особи встречаются в реках Днепр и Березина, а также в Западной Двине, где она была акклимати-

зирована. В настоящее время стерлядь включена в Красную книгу Беларуси как вид, находящийся под угрозой исчезновения.

По заданию Госинспекции по охране животного и растительного мира с 2004 г. начались научно-исследовательские и практические работы по осетроводству, проводимые сотрудниками РУП "Институт рыбного хозяйства НАН Беларуси" совместно с рыбоводами ряда хозяйств [1, 2].

В дальнейшем с 2005 г. Департаментом по мелиорации и водному хозяйству Минсельхозпрода Республики Беларусь были расширены работы по прудовому выращиванию осетровых рыб. Рыбопосадочный материал стерляди, бестера и сибирского (ленского) осетра завозили из России.

В настоящее время разведением осетровых рыб в республике занимаются пять государственных предприятий (рыбхозы: "Полесье", "Селец", "Красная Слобода", "Солю", ПМК "Чашникский") и три частных (ЧПУП "Акватория", фирма "ТМ" и ИП "Волков").

Успешное развитие осетроводства определяется наличием собственного ремонтно-маточного стада. В этой связи научными и промышленными организациями этому вопросу уделяют первооче-